

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ - ΓΕΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Μάθημα: «η Γλωσσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο»
Διδάσκων: Χατζησαββίδης Σ.

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δύο δραστηριότητες γλωσσικής αγωγής για το νηπιαγωγείο

- A) δομής (τα παράγωγα)**
- B) προφορικού λόγου (το σκάκι)**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ
Μουσιάδου Ειρήνη

Θεσσαλονίκη Ιανουάριος 2008

Εισαγωγή

A. Ο σκοπός του νηπιαγωγείου

Είναι το νηπιαγωγείο ένα «μητρικό σχολείο» ή μήπως ένας «κήπος παραμονής των παιδιών», δηλαδή ένας χώρος κατάλληλα διαμορφωμένος όπου τα παιδιά περνούν ευχάριστα την ώρα τους μέχρι τη στιγμή που θα έρθει ο γονιός τους να τα πάρει;

Παρόλο που πριν από μια εικοσαετία -και ίσως μετά από έναν στιγμιαίο δισταγμό -θα απαντούσε κανείς καταφατικά, σήμερα η απάντηση είναι -χωρίς καθόλου δισταγμό- αρνητική.

Το νηπιαγωγείο σήμερα είναι το πρώτο οργανωμένο μαθησιακό περιβάλλον όπου το νήπιο φοιτά συστηματικά σε καθημερινή βάση. Ως ισότιμη με τις επόμενες σχολικές βαθμίδες εκπαίδευσης μονάδα, προσφέρει κίνητρα μάθησης και προϋποθέσεις ώστε να αναπτυχθεί το νήπιο ολόπλευρα και αυτόνομα. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί εκπορεύονται από τις σύγχρονες τάσεις στην εκπαίδευση των μικρών παιδιών που συνοπτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι επικεντρώνονται όχι τόσο στην κατάκτηση γνώσεων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, όσο στην υιοθέτηση θετικών στάσεων απέναντι στην ίδια τη μάθηση με την ενεργή εμπλοκή των παιδιών στις διαδικασίες και την παροχή ευκαιριών αλληλεπίδρασης με το φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

B. Η γλώσσα και η επικοινωνιακή της σημαία

Η ενεργός συμμετοχή των παιδιών στις δραστηριότητες που αναπτύσσονται στο νηπιαγωγείο και ιδιαίτερα η ενεργός γλωσσική τους συμμετοχή, έχει διαπιστωθεί ήδη από τη δεκαετία του 1980 ότι επηρεάζει τη σχολική τους εξέλιξη, η επίλυση δε προβλημάτων θεωρείται ότι προωθεί στρατηγικές πολύ χρήσιμες για τη «δια βίου μάθηση», καθώς συμβάλλει ουσιαστικά στο να θεωρήσουν τα παιδιά τη μάθηση προσωπική τους υπόθεση.

Η γλωσσική γνώση -απ' όπου εξακτινώνεται η δράση προς όλες τις περιοχές μάθησης - ορίζεται σήμερα κάτω από το άπλετο φως του σκοπού που επιτελεί και των περιστάσεων που εμφανίζεται. Αρχικά το νήπιο χρησιμοποιεί την κατακτημένη γλωσσική του γνώση ατομικά (σύμφωνα με το προσυλλογιστικό στάδιο που διέκρινε ο Piaget). Σταδιακά όμως μέσω της κοινωνικοποίησής του και της ανάγκης του για επικοινωνία, αποκτά έναν χαρακτήρα συλλογικό ώστε να συμβαδίζει με τη γλωσσική γνώση της κοινότητας μέσα στην οποία ζει.

Ο Πλάτωνας στο έργο του «Σοφιστής» αναφέρει ότι «διάνοια και λόγος ταυτόν» δείχνοντας την άμεση σχέση που έχει η σκέψη και η γλώσσα καθώς για εκείνον η «διάνοια» είναι η Νόηση (εσωτερικός λόγος= σκέψη) και «λόγος» είναι «το δε γ' απ' εκείνης ρεύμα δια του στόματος ιόν μετά φθόγγου» (δηλαδή η γλώσσα). Κι αν ο Πλάτωνας έκανε μια μικρής έκτασης

νύξη για το θέμα αυτό, ο Vygotsksy ξεκινώντας από ίδια θεώρηση και μελετώντας την εξουχιστικά, διέκρινε την εσωτερική (προς τον εαυτό του) και την εξωτερική (προς τους άλλους) γλώσσα στο παιδί. Συμπέρανε δε ότι στην ηλικία του νηπιαγωγείου το παιδί διευρύνει θαυμαστά το λεξιλόγιό του καθώς χρησιμοποιεί γλωσσικά σημεία που χρησιμοποιούν τα μέλη της κοινότητας μέσα στην οποία ζει.

Γ. Συνθήκες που ενισχύουν τη χρηστικότητα της «επικοινωνιακής γλώσσας»

Σε σχέση με το παραπάνω, μπορούμε να αναφέρουμε πως σήμερα εμφανίζεται ένας σκόπελος στο σημερινό νηπιαγωγείο: λόγω της φοίτησης πολλών αλλόγλωσσων παιδιών στο ελληνικό νηπιαγωγείο έχουμε δυο γλωσσικά περιβάλλοντα πολύ διαφορετικά μεταξύ τους για τα παιδιά που δεν έχουν μητρική τους γλώσσα την ελληνική. Από τη μια μεριά βρίσκεται η κοινότητα όπου όλα τα μέλη μιλούν τη γλώσσα καταγωγής του παιδιού, άρα και το παιδί -καθώς επικοινωνεί- χρησιμοποιεί τα μητρικά γλωσσικά σημεία. Από την άλλη υπάρχει το σχολικό περιβάλλον όπου κυρίαρχη γλώσσα είναι η ελληνική και μάλιστα ένας επεξεργασμένος γλωσσικός κώδικας που χρησιμοποιείται κυρίως από τη μεσοαστική τάξη. Τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζουν ιδιαίτερο πρόβλημα και καλούμαστε εμείς οι παιδαγωγοί να εξομαλύνουμε τις αποστάσεις ανάμεσα στα δύο αυτά γλωσσικά του περιβάλλοντα.

Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα ο γενικός στόχος της διδακτικής των γλωσσών άλλαξε καθώς άλλαζαν και οι δεσπύζουσες αντιλήψεις και οι διεθνείς συνθήκες. Αναφέρουμε ως παράδειγμα την εποχή των δυο παγκόσμιων πολέμων όπου η γλωσσική γνώση στόχευε την εισαγωγή στο πνεύμα του «άλλου λαού». Σήμερα εν μέσω της φερόμενης ως «παγκοσμιοποίηση» καλούμαστε να φέρουμε κοντά γλώσσες («λόγους και διάνοιες») διαφορετικές και να αναδείξουμε -ή (και) ακριβέστερα να επικεντρωθούμε- τον επικοινωνιακό στόχο της γλώσσας.

Η πρωτοβουλίες του Συμβουλίου της Ευρώπης για γλωσσική κατάρτιση και εκπαίδευση με στόχο την επικοινωνία, τα κύματα των πολιτικών και οικονομικών προσφύγων, η εκλαΐκευση του Η/Υ, η διεύρυνση της ΕΟΚ, η σύγκλιση και το ενιαίο νόμισμα στην Ευρώπη, η κοινωνία της γνώσης και η δια βίου εκπαίδευση, η αποδοχή της πολυγλωσσίας-πολυπολιτισμικότητας και των εθνοτικών γλωσσών είναι μερικοί παράγοντες που διαμορφώνουν τον επικοινωνιακό στόχο της γλώσσας, σήμερα.

Δ. Το πλαίσιο για τις σπουδές της γλωσσικής αγωγής στο νηπιαγωγείο σήμερα

Το νηπιαγωγείο πρώτο υποδέχεται τους 5χροτους φορείς πολυποίκιλων γλωσσικών κατακτήσεων και οι οποίοι ως Νεαροί Ροβινσώνες εξερευνούν « τις νέες εμπειρίες» που αυτό τους παρέχει. Το παιδαγωγικό-

μεθοδολογικό πλαίσιο μέσα στο οποίο προσφέρονται οι ευκαιρίες μάθησης της γλώσσας στο σύγχρονο νηπιαγωγείο του 21^{ου} αιώνα διαφέρουν σε καίρια σημεία ακόμη ακόμη και από το προ δεκαετίας πλαίσιο: σε προηγούμενα αναλυτικά προγράμματα σπουδών τα παιδιά καλλιεργούσαν -μέσο καθορισμένων τεχνικών- δεξιότητες προγραφής και προανάγνωσης. Σήμερα, μιλούμε για ανάγνωση και γραφή που αναπτύσσονται παράλληλα και ταυτόχρονα, ενώ απεμπολιζέται η συγκεκριμένη μεθοδολογία που προτεινόταν παλαιότερα.

Κατασκευασμένοι διάλογοι δε χρησιμοποιούνται πια ενώ τη θέση τους παίρνουν γλωσσικές δομές που αναπτύσσονται υπό πραγματικές συνθήκες και αναφέρονται σε φυσικές συνθήκες επικοινωνίας αλλά και ευχαρίστησης.

Το λάθος δεν αναγνωρίζεται ως «λάθος» αλλά ως ένα σκαλοπάτι που θα μας οδηγήσει γρηγορότερα στη γνώση της γλώσσας. Τα παιδιά καλούνται μέσω διαδικασιών ελέγχου και ανατροφοδότησης να «διορθώσουν» από μόνα τους την προηγούμενη γλωσσική τους κατασκευή.

Τελευταία, η χρήση του Η/Υ και άλλων σύγχρονων μέσων της τεχνολογίας αποτελεί ένα εργαλείο που διευρύνει τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες των παιδιών και ενισχύει τη δυναμική του διερευνητικού-δημιουργικού τους παιχνιδιού. Κατά την τελευταία πενταετία το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγείων έχουν εξοπλιστεί με ηλεκτρονικό υπολογιστή.

α) Η ανάγνωση

Στην καλλιέργεια της ανάγνωσης το νήπιο καλείται να αποκωδικοποιήσει το γραπτό κείμενο και φυσικά αυτό γίνεται χωρίς το παιδί να γνωρίζει πώς γίνεται: «αντιλαμβάνεται» τι είναι ανάγνωση καθώς ο ενήλικας του διαβάζει παραμύθια κι άλλα κείμενα. Σε γνωστικό επίπεδο μετασχηματίζει τα γραπτά σύμβολα σε ήχους που να παράγουν νόημα, δηλαδή σκέψη, και που συνδέονται έτσι με την εξωγλωσσική πραγματικότητα (εκπληρώνοντας επικοινωνιακούς σκοπούς). Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος δε διαχωρίζονται, όπως για παράδειγμα όταν ο εκπαιδευτικός υπαγορεύει και το παιδί γράφει (ή αντίστροφα) προκειμένου να πετύχουν ένα στόχο (όπως ενημέρωση για μια επικείμενη συνάντηση γονέων).

β) Η γραφή

Όσον αφορά τη γραφή, έχει διαπιστωθεί ότι ξεκινά ως πρόθεση από το παιδί για επικοινωνία και αλληλεπίδραση μέσα σε ένα τεχνολογικό κυρίως περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από μια ολοένα αυξανόμενη παραγωγή εντύπων κι έτσι ανάγκη για γραπτό λόγο. Στο νηπιαγωγείο με τη γραφή εννοούμε το γραμματισμό, δηλαδή από τη μια γλωσσικού χαρακτήρα δεξιότητες όπως η αναγνώριση πεζών και κεφαλαίων γραμμάτων, φορά της γραφής στις δυτικές κοινωνίες και άλλα, και από την άλλη εννοούμε το επίπεδο της κατανόησης από το παιδί να ελέγχει τη γραπτή πληροφορία μέσα

στο περιβάλλον που ζει, όπως η αναγνώριση και παραγωγή διαφόρων τύπων λόγου.

γ) Ο προφορικός λόγος

Ο προφορικός λόγος -βέβαια-προηγείται του γραπτού και προϋποθέτει την ύπαρξη ενός πομπού και ενός δέκτη οι οποίοι συμμετέχουν ενεργά και συμβάλλουν στη δόμηση του προφορικού λόγου και οι δύο εξίσου: ο δέκτης προσλαμβάνει το μήνυμα του πομπού, θέτει ερωτήματα, παρατηρεί και παρεμβαίνει λεκτικά. Ο πομπός από την άλλη αφουγκράζεται τις αντιδράσεις του δέκτη και ανάλογα διευκρινίζει, αναδιοργανώνει και προσαρμόζει το επίπεδο του λόγου έτσι ώστε να δημιουργήσει τις αναγκαίες για την κατανόηση του λόγου του συνθήκες. Υπό αυτήν την έννοια η καλλιέργεια του προφορικού λόγου αποκτά κοινωνικές διαστάσεις καθώς τόσο ο πομπός όσο και ο δέκτης αναδειχνουν την κοινωνική τους ταυτότητα μέσω των ρόλων που διαδραματίζουν κατά την επικοινωνία τους.

δ) Η λογοτεχνία

Η ανάγνωση της λογοτεχνίας -έξω από την αισθητική απόλαυση και την οικοδόμηση της κατανόησης της χρηστικότητας του προφορικού λόγου, στοχεύει σήμερα πιο πολύ παρά ποτέ στο να εξοικειώσει τα νήπια με τα χαρακτηριστικά και τις δομές που περιέχονται σε λογοτεχνικά είδη όπως το παραμύθι, το ποίημα, η παροιμία κ.α ώστε να κατακτήσουν τον αντίστοιχο γραμματισμό και να μπορέσουν έτσι να αναγνωρίζουν και να κατατάσσουν ανάλογα τα είδη αυτά. Παράλληλα πετυχαίνουν να αναγνωρίσουν ορισμένα χαρακτηριστικά της μακροδομής ενός κειμένου, γεγονός που παλαιότερα θεωρούνταν αδύνατον να πετύχουν. Τέλος, στοιχεία του πολιτισμού αλλά και άλλων πολιτισμών αναδύονται από την προσέγγιση αυτή της λογοτεχνίας και καθιστούν τα παιδιά θερμούς αποδέκτες της παγκόσμιας κοινότητας.

ε) Η δομή της γλώσσας

Η δομή της γλώσσας αφορά σε δύο ταυτόχρονα συστατικά της: τη μικροδομή δηλαδή τους κανόνες που υπάρχουν σε επίπεδο πχ, λέξης ή και πρότασης -και που έχουμε βιώσει οι μεγαλύτεροι σε ηλικία ως γραμματική και συντακτικό- και τη μακροδομή που αναφέρεται στους κανόνες που διέπουν ένα κείμενο (όσον αφορά την εισαγωγή, τον επίλογο, τη σειρά και τον τρόπο παρουσίασης των παραγράφων κ) και που διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος του κειμένου (επιστολή, άρθρο, λογοτέχνημα, ποίημα κ).

Η μακροδομή είναι ένας τομέας που τα τελευταία χρόνια καλλιεργείται μέσα στη σχολική τάξη και ιδιαίτερα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αφορά σε μια πολύ σημαντική και λειτουργικά χρήσιμη δεξιότητα για τους αυριανούς πολίτες: διαλευκάνει το νόημα που εκπέμπει ένα κείμενο και οριοθετεί τα πλαίσια μέσα στα οποία ο «συγγραφέας» ενός κειμένου επικοινωνεί με τον «παραλήπτη» του.

Στο νηπιαγωγείο θεωρείται σήμερα αναγκαία η διδασκαλία τόσο της μικροδομής (ιδιαίτερα σε εκφωνήματα που δε χρησιμοποιούνται συχνά από τα νήπια, όπως ο πλάγιος λόγος) όσο και της μακροδομής (για παράδειγμα στα παραμύθια παρατηρούμε ότι αρχίζουν και τελειώνουν με τον ίδιο περίπου τρόπο). Πάντοτε παίρνουμε ως σημείο εκκίνησης τις κατεκτημένες γνώσεις του παιδιού και αφού τις αναδείξουμε και τις διερευνήσουμε, προχωρούμε στην κατάκτηση νέων γλωσσικών δεξιοτήτων δομής.

Ε. Η χρησιμότητα της πρότυπης γλώσσας

Ερχόμενα τα παιδιά στο νηπιαγωγείο δεν είναι *tabula rasa* αλλά άνετοι χρήστες της γλώσσας που μιλάει το οικογενειακό τους περιβάλλον: μέσω αυτής γνωρίζει θαυμάσια να μεταδίδει μηνύματα και συναισθήματα, να εκφράζει επιθυμίες και ανάγκες, να διατυπώνει ευχές και αστεία... Οι παιδαγωγοί δεν είναι οι φορείς της γλωσσικής γνώσης στο παιδί αλλά οι επεξεργαστές της κατακτημένης γλωσσικής γνώσης του παιδιού. Είναι αναγκαίο να στηριχθεί η γλωσσική διδασκαλία στην λεγόμενη πρότυπη γλώσσα του παιδιού, την *α priori* κατακτημένη του γλωσσική γνώση. Αυτή η πρότυπη γλώσσα θα πρέπει να αποτελέσει το έδαφος όπου θα χτιστεί ένα οικοδόμημα διευρυμένο με νέες επικοινωνιακές ικανότητες. Αν την παραλείψουμε και αρνηθούμε να την γνωρίσουμε στο παιδί, δε θα γίνει ποτέ κατανοητή η ανάγκη της εκμάθησης νέων γλωσσικών γνώσεων αφού δε θα υπάρχει το θεμέλιο όπου επάνω του θα στηριχθεί η οικοδόμηση αυτών των νέων κατακτήσεων.

Ανάπτυξη δραστηριοτήτων

1^η δραστηριότητα (δομής): παράγωγα

Γενικός στόχος: τα παιδιά να αντιληφθούν την ύπαρξη αλλά και τη χρησιμότητα των παραγώγων.

Επιμέρους στόχοι: να επισημάνουν τα παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα που εμφανίζονται σε ένα παραμύθι - να κατασκευάσουν συγγενικές λέξεις μετά από επίδειξη κατάλληλων εικόνων - να ανακαλύψουν συγγενικές λέξεις με αφορμή τον περιβάλλοντα χώρο

Υλικά και μέσα: μαρκαδόροι, εικόνες από επιτραπέζιο παιχνίδι που παριστούνε ενέργεια και εικόνες που δείχνουν επαγγέλματα, σκληρό χαρτόνι κομμένο σε μικρά κομμάτια με κολλητική ταινία στην πίσω όψη, πίνακας όπου θα τοποθετηθούνε τα σκληρά χαρτονάκια, καβαλέτο, κουδουνάκια. Επίσης χρησιμοποιώ την παντομίμα.

Ανάπτυξη της δραστηριότητας:

A φάση (στην παρεούλα):

α) Διηγούμαστε στα παιδιά μια παραλλαγή της Χιονάτης που έχει συνοπτικά ως εξής: η Χιονάτη γίνεται νονά των εφτά νάνων μετά από παρότρυνση της καλής μητριάς της. Η Χιονάτη -με τη βοήθεια της δικής της νονάς οργανώνει μια «βάφτιση» για χάρη τους. Προβληματίζεται όμως για το πώς θα ονομάσει τον κάθε νάνο. Τη λύση τη δίνει η νεράιδα-νονά της : ανάλογα με το χαρακτήρα του καθένα, να δώσει και το όνομα. Έτσι καταλήγουν να ονομάσουν το νάνο που του αρέσει το γέλιο και όλο γελάει «Γελαστό», το νάνο που είναι μες την γκρίνια και όλο γκρινιάζει «γκρινιάρη», το νάνο που του αρέσει η καθαριότητα και όλο καθαρίζει «καθαρό», το νάνο που δίνει στους άλλους *γιατρικά* και τους *γιατρεύει* «γιατρό», το νάνο που *νυστάζει* «νυσταγμένο», το νάνο που του αρέσει να ακούει *τραγούδια* αλλά και να *τραγουδάει* «τραγουδιστή» και το νάνο που ξέρει να *ράβει* καλά με τα *ραπτικά* του, «ράφτη».

β) Μετά το τέλος της ανάγνωσης θέτουμε ερωτήσεις στα παιδιά «-πώς ονόμασε η χιονάτη το νάνο που του αρέσει η καθαριότητα και όλο καθαρίζει κτλ». Παράλληλα γράφουμε τις συγγενικές λέξεις σε ένα χαρτόνι στο καβαλέτο, χρησιμοποιώντας ίδιο χρώμα μαρκαδόρου για κάθε οικογένεια λέξεων. Τις επιδεικνύουμε ρωτώντας πώς καταλαβαίνουν τα παιδιά ότι μοιάζουν οι λέξεις της ίδιας οικογένειας

B' φάση (στα τραπέζακια):

α) Έχουμε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με κάρτες που δείχνουν επαγγέλματα. Ένα ένα τα παιδιά διαλέγουν μια κάρτα και λένε τι κάνει ο χτίστης, η καθαρίστρια, ο γιατρός, ο ράφτης. Επαναλαμβάνω με κάρτες που απεικονίζουν ενέργεια πχ ποτίζω, χορεύω, πίνω, κολάω, οπότε τα παιδιά

βρίσκουν παράγωγες λέξεις όπως ποτιστήρι, κα. Έχουμε ετοιμάσει έναν πίνακα που τον έχουμε αναρτήσει στο καβαλέτο και πολλά καρτελάκια άγραφα. Ομαδοποιώ τις συγγενικές λέξεις κάνοντας στα παιδιά κατάλληλες ερωτήσεις όπως «-πώς τον λέμε αυτόν που χτίζει;». Γράφω τη λέξη που είπαν τα παιδιά σε ένα καρτελάκι και σχηματίζεται ένας πίνακας περίπου όπως παρακάτω:

ποτίζω	ποτιστήρι	ποτισμένος	απότιστος
γράφω	γραφείο	γραμμένος	γράμμα
χτίζω	χτίστης	χτισμένος	
κολλώ	κόλλα	κολλητός	
πίνω	ποτήρι	ποτό	
χορεύω	χορευτής	χορός	

β)παίζουμε ένα παιχνίδι παντομίμας όπου η νηπιαγωγός παριστάνει πως κάνει τις δουλειές του σπιτιού ενώ τα παιδιά καλούνται να πούνε πού ή με ποιο μέσον τις κάνει αυτές τις δουλειές. Σιδερώνει τα ρούχα στην ...σιδερώστρα, κάνει μπάνιο στην...μπανιέρα, απλώνει τα ρούχα στην...απλώστρα, τρίβει το κασέρι στον...τρίφτη, σκουπίζει το πάτωμα με τη...σκούπα, σφουγγαρίζει με την...σφουγγαρίστρα, ξεσκονίζει τα έπιπλα με το..ξεσκονόπανο.

γ)Στο τέλος καλώ τα παιδιά να παρατηρήσουν αν οι παράγωγες λέξεις μοιάζουν μεταξύ τους. Παρατηρούνε τα πρώτα γράμματα των παραγώγων που είναι ίδια. Έπειτα, το κάθε παιδί γράφει μια οικογένεια λέξεων σε μια κόλα α4. Τις εργασίες τους αυτές τις αναρτούμε στο φανελοπίνακα.

Γ' φάση (ελεύθερα στο χώρο):

Παίζουμε ένα κινητικό παιχνίδι που ονομάζουμε «βρες τους συγγενείς»: όσο εμείς χτυπούμε τα κουδουνάκια τα παιδιά περπατούν ελεύθερα στο χώρο κι όταν φωνάζουμε «συγγενείς», κάθε παιδί πρέπει να ακουμπήσει πάνω σε ένα αντικείμενο. Ακουμπώ τα κουδουνάκια πάνω σε κάποιο κεφαλάκι παιδιού και εκείνο πρέπει να πει δυνατά μια τουλάχιστον παράγωγη λέξη πχ, τραπέζι -τραπεζομάντηλο, σίδερο - σιδερώστρα, καθρέπτης-καθρεπτίζομαι, σκουπιδοτενεκές-σκουπιδιάρης, σκούπα-σκουπίζω, βιβλίο-βιβλιοθήκη, ξύστρα-ξύνω, κουκλόσπιτο-κούκλες, κουζίνα-κουζινικά και άλλα. Όποιο παιδί δεν βρει συγγενική λέξη, βγαίνει από το παιχνίδι για έναν γύρο.

Προτεινόμενο λεξιλόγιο: παράγωγες λέξεις, συγγενικές λέξεις, και οι επιμέρους λέξεις (που αναφέρθηκαν στα παραπάνω παραδείγματα).

2η δραστηριότητα (προφορικού λόγου): το σκάκι

Γενικός στόχος: η καλλιέργεια του προφορικού λόγου σε πραγματικές συνθήκες για την επίτευξη ενός κοινού στόχου που είναι να γνωρίσουν τα παιδιά ένα καινούργιο παιχνίδι, το σκάκι.

Επιμέρους στόχοι: βιωματική προσέγγιση του παιχνιδιού του σκακιού- ανάπτυξη προφορικού λόγου σε επίπεδο δύο παιδιών αλλά και ομάδας παιδιών- καλλιέργεια της συνεργατικότητας -να γνωρίσει το σκάκι και ειδικότερα πώς τοποθετούνται τα κομμάτια του σκακιού στις αρχικές τους θέσεις.

Υλικά και μέσα: μια σκακιέρα επιδαπέδια διαστάσεων 2x2 μέτρα, σκακιστικά κομμάτια μεγάλων διαστάσεων κατασκευασμένα στο χέρι και οι οδηγίες τοποθέτησής τους σε μορφή εικόνας, μαρκαδόροι, χαρτόνι και καβαλέτο

Ανάπτυξη της δραστηριότητας:

**Εξηγώ στα παιδιά ότι θα τους φέρω ένα καινούργιο παιχνίδι στο νηπιαγωγείο, το όνομά του είναι «σκάκι» και αποτελείται από μια σκακιέρα με τα κομμάτια της*

A' φάση (στην παρεούλα):

α)Φέρνω μια σκακιέρα διαστάσεων 2 x 2 μέτρα και τα κομμάτια τοποθετημένα σε 2 ξεχωριστές σακούλες (μία για τα λευκά κομμάτια και μία για τα μαύρα κομμάτια). Μέσα σε κάθε σακούλα υπάρχουν οι οδηγίες (εικόνα), όπου φαίνεται πώς είναι τοποθετημένα τα κομμάτια πάνω στη σκακιέρα.

Πριν να ανοίξουμε τις σακούλες με τα κομμάτια του σκακιού, καλούμε τα παιδιά να πούνε «-πώς σας φαίνεται η σκακιέρα; Με τι μοιάζει;»

β)Καλώ τα παιδιά να κινηθούν μέσα στην επιδαπέδια σκακιέρα: «-πώς νομίζετε ότι μπορούμε να περπατήσουμε μέσα στη σκακιέρα;». Κάθε παιδί μπαίνει μέσα και κινείται όπως θέλει. Στη συνέχεια πηγαίνει σε ένα παιδί που έχει γυρισμένη την πλάτη του και του εξηγεί πώς κινήθηκε. Αναπτύσσεται έτσι ένας διάλογος ανάμεσα στα δύο παιδιά προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος κίνησης μέσα στη σκακιέρα. Το παιχνίδι αυτό συνεχίζεται ώσπου όλα τα παιδιά να το βιώσουν.

B' φάση(ενώνουμε τα τραπεζάκια, απομακρύνουμε τις καρέκλες και επάνω τοποθετούμε την επιδαπέδια σκακιέρα):

α)Ανοίγουμε τις σακούλες με τα γιγάντια κομμάτια του σκακιού. Κάθε παιδί παίρνει ένα κομμάτι στο χέρι του και το επεξεργάζεται. Ονομάζουν τα κομμάτια του σκακιού. Ζητώ να μου τα περιγράψουν «-τι σας θυμίζει; -το έχετε ξαναδεί και πού;» (τα σκακιστικά κομμάτια είναι κατασκευασμένα στο χέρι και «προσωποποιημένα», οπότε είναι αναγνωρίσιμα -κυρίως θυμίζουν εικόνες από παραμύθια).

β)με βάση το χρώμα του κομματιού που κρατούνε, χωρίζονται σε δύο ομάδες(λευκός και μαύρος στρατός) και στέκονται στις δυο μεριές της σκακιέρας. Έχουν τις οδηγίες και τα παιδιά κάθε ομάδας προσπαθούν να τοποθετήσουν τα κομμάτια τους σύμφωνα με την εικόνα. Εμείς ενθαρρύνουμε και υποβοηθούμε, αν χρειαστεί «-Πώς μας δείχνουν οι οδηγίες ότι τοποθετούνται τα κομμάτια; Πώς σκέφτεστε να τοποθετήσετε τα κομμάτια, από πού θα ξεκινήσετε κτλ.». Κάθε ομάδα παίρνει τα κομμάτια του αντίστοιχου χρώματος και τα τοποθετεί, με τη βοήθεια της εικόνας που υπάρχει στις οδηγίες.

Γ' φάση (τα παιδιά κάθονται στο χαλάκι μπροστά στο καβαλέτο, όπου έχω κρεμάσει ένα μεγάλο κομμάτι χαρτόνι):

Τα παιδιά που τοποθέτησαν τα λευκά πηγαίνουν στα τραπεζάκια όπου είναι τοποθετημένη η σκακιέρα με τα κομμάτια της και ελέγχουν αν «τα μαύρα» τοποθετήθηκαν σύμφωνα με τις οδηγίες. Έρχονται στο χαλάκι και μας περιγράφουν αν όντως είναι σωστά τοποθετημένα («έβαλαν τους πύργους στις δυο άκρες; Οι αξιωματικοί είναι δίπλα στα άλογα; Η βασίλισσα είναι σωστά, όπως φαίνεται στις οδηγίες;» κτλ). Ένας εκπρόσωπός τους αναλαμβάνει να ζωγραφίσει στο καβαλέτο τα κομμάτια που τοποθέτησε η άλλη ομάδα, εξηγώντας σε όλους αν έγινε κάποιο λάθος. Κάνουμε το ίδιο και για τις δυο ομάδες.

Προτεινόμενο λεξιλόγιο: επιδαπέδια σκακιέρα, χειροποίητα σκακιστικά κομμάτια, πύργος, ίππος και άλογο, αξιωματικός, βασίλισσα και βασιλιάς, σωστή τοποθέτηση, τετράγωνα, λευκά και μαύρα κομμάτια, οδηγίες.

Βιβλιογραφία:

Χατζησαββίδης Σ. (2002) Η Γλωσσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο,

Θεσσαλονίκη: Βάνιας

Τοκατλίδου Β. (2004) Γλώσσα, Επικοινωνία και Γλωσσική Εκπαίδευση

Αθήνα: Πατάκης

Λιάπης Β. (1984) Γλώσσα η Ελληνική, Θεσσαλονίκη

Τσολάκη Χ. (1991) Νεοελληνική Γραμματική, ΟΕΔΒ

Οδηγός Νηπιαγωγού (2006) ΥΠΕΠΘ, Π.Ι

Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο (1990) ΥΠΕΠΘ, Π.Ι